

Кравченко О.Л.

*кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Криворізький державний педагогічний університет*

ПЕРСОНАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ФЕНОМЕН ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ФАХІВЦЯ

Соціально-економічні зміни суспільного життя, інноваційні технології в різних галузях виробництва актуалізують завдання підготовки висококваліфікованих фахівців, що володіють комплексом професійних навичок та здібностей, здатних виявляти ініціативу, творчо мислити, знаходити шляхи ефективного вирішення виробничих завдань й проблем, ухвалювати раціональні рішення. Характеристикою якісної підготовки стає загальна сукупність набутих знань, вмінь, особистісно-професійних якостей, якими повинен оволодіти здобувач освіти під час навчання, тобто високий рівень сформованості його професійної компетентності [7, с. 12]. Реалізація вимог до рівня професійної підготовки та кваліфікації здобувачів освіти неможлива без підвищення якості навчання, посилення практичної складової освітнього процесу, ефективної взаємодії закладів освіти й суб'єктів господарювання, адаптації студентів до реалій виробничого середовища [2, с. 58]. Дієвим механізмом підвищення якості підготовки, рівня компетентності й конкурентоспроможності майбутніх фахівців стає дуальна освіта – особливий спосіб організації навчання, що базується на соціальному партнерстві освітніх закладів, державних установ та підприємств [18, с. 94].

Реформування освітнього середовища на основі дуальності повинно створювати належні умови для особистісного розвитку молодих фахівців, реалізації їх індивідуальних здібностей, потреб, адаптувати до реалій виробництва [18, с. 95]. Забезпечення цих вимог неможливо без формування професійної компетентності здобувачів освіти.

Сучасні фахівці розглядають термін «компетентність» як «обізнаність, авторитетність або поінформованість особи» [4 с. 446], «здатність приймати професійні рішення та нести відповідальність за їх реалізацію» [5, с. 10], оціню категорію, що визначає «результативність професійної

діяльності людини», здатність до виконання виробничих завдань, функцій, дій, вирішення проблемних ситуацій [1, с. 49]. У цьому контексті слушною є думка І. Лаптевої, яка виокремлює у структурі компетентності три основні складових: базову, ключову та спеціальну [11, с. 36]. Ключову компетентність науковець розглядає крізь призму саморозвитку, самореалізації, мобільності, ініціативності фахівця, характеризує успішним засвоєнням знань, вмінь та навичок, вмінням аналізувати нові виробничі умови; базову вважає здатністю забезпечувати ділову комунікацію для отримання інформації, раціонально організувати професійну діяльність, оцінювати її результати; спеціалізовану пов'язує з особливостями професійної діяльності фахівця, розширенням виробничого потенціалу, здатністю до аналізу виробничих дій [11, с. 37].

У наукових працях О. Дубасенюк та Н. Сидорчук «компетентність» розуміється як складна інтегральна особистісна характеристика, здатність вирішувати типові життєві, навчальні, виробничі завдання й проблеми, відповідно до засвоєної індивідом системи знань та цінностей [6, с. 38; 15, с. 79]. Суголосною цьому є думка Г. Селевка, який розглядає «компетентність» як інтегральну якість людини, що базується на знаннях, вміннях, досвіді, набутих під час навчання або соціалізації, виявляється в готовності індивіда до виконання завдань діяльності [16, с. 139].

Позиція багатьох дослідників є уподібненою у тому, що термін «компетентність» характеризується сукупністю знань, умінь, навичок, здібностей, якостей особистості, що визначають рівень її самореалізації, саморозвитку, соціалізації, необхідні для успішної професійної діяльності. Різномасштабність наведених трактувань свідчить про значний інтерес науковців й дослідників до формулювання цього терміну. Своєю чергою, вітчизняні та зарубіжні учені розглядають професійну компетентність як «комплекс якостей

та індивідуальних властивостей особистості, що забезпечують виконання професійних обов'язків і завдань» [3, с. 49; 10, с. 80] «формування професійно значимих для індивіда якостей, що впливають на його самореалізацію в конкретних видах трудової діяльності» [17, с. 4].

Модернізація освітнього середовища відповідно до європейських вимог спрямована на підвищення якості підготовки здобувачів освіти на основі положень компетентнісного підходу. Реалізація компетентнісного підходу у системі дуального навчання визначає високий рівень інтеграції виробничої, наукової та навчальної складової освітнього процесу [12, с. 96].

Серед важливих компонентів професійної компетентності майбутніх фахівців вирізняємо персональну компетентності. На думку С. Зоголь, інтерес до вивчення персональної компетентності пов'язаний із формуванням нової «студентоцентрованої орієнтації освітнього процесу» [9, с. 4]. Про багатоаспектність персональної компетентності наголошується у працях багатьох зарубіжних вчених (С. Гріспен, Е. Зеер, А. Шелтен, Г. Мінцберг), які вбачають у цьому понятті «формування стратегічного мислення, здатність до саморозвитку й самоаналізу» [13, с. 134], «здатність до постійного підвищення освітнього рівня», «потребу в актуалізації та реалізації особистісного потенціалу», «готовність індивіда оцінювати перспективи власного розвитку, розвивати персональні таланти» [8, с. 31], «сукупність знань та навичок, що сприяють досягненню мети, розв'язанню завдань та проблем професійної діяльності» [14, с. 132].

Персональну компетентність вважаємо важливим компонентом професійної компетентності, що забезпечує здатність до стабільного професійного саморозвитку й самовдосконалення, підвищення кваліфікації, самореалізації у професії. До структури персональної компетентності відносимо систему взаємопов'язаних знань, вмінь, здібностей, характеристик, мотивацій, ціннісних орієнтацій особистості, а також моделей її поведінки, що формуються на основі інтеграції навчальної та виробничої складових дуального освітнього процесу, сприяють ефективному виконанню професійних завдань, вирішенню виробничих проблем на певному робочому місці. Важливою характеристикою персональної компетентності, як системного індивідуального явища, вважаємо формування особистісного досвіду майбутнього фахівця, високий рівень мотивацій здобувачів освіти під час реалізації практичної складової дуального навчання, професійно-особистісні якості.

Отже, професійна компетентність – це інтегративна, поліфункціональна характеристика фахівця, його здатність до оволодіння комплексом знань, вмінь, навичок, професійно-значущих характеристик та властивостей, необхідних для успішного виконання завдань професійної діяльності. Серед чинників, що сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців, відзначаємо дуальну освіту – форму організації навчального процесу, що інтегрує теоретичну та практичну підготовку студентів, забезпечує соціальне партнерство освітніх установ та підприємств. Важливою складовою у структурі

професійної компетентності вважаємо персональну компетентність. Цю дефініцію визначаємо як здатність індивіда до постійного професійного зростання, саморозвитку, самовдосконалення, реалізації себе в професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті*. Київ : К.І.С., 2004. С. 47–53.
2. Биков В. Ю. Навчальне середовище сучасних педагогічних систем. *Професійна освіта: педагогіка і психологія*. Ченстохова, 2004. Вид. IV. С. 59–80.
3. Ведерникова Л. В. Формирование ценностных установок студента на творческую самореализацию. *Педагогика*. 2003. № 8. С. 49.
4. Бусел В.Т. (уклад. та голов. ред.). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь : Перун, 2001. 1440 с.
5. Данилова Г. С. Управління процесом становлення професійної компетентності методиста. Київ : УПКККО, 1995. 80 с.
6. Дубасенюк О. А. Особенности профессионального становления учителя в контексте компетентного подхода. *Вектор науки Тольяттинского госуд. университета*. 2010. № 2 (2). С. 38–42.
7. Енциклопедія освіти: акад. пед. наук України / головний ред. В. Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.
8. Зеер Э. Ф. Компетентный подход к образованию. *Педагогика*. 2003. № 3. С. 27–35.
9. Зоголь С. Г. Персональная компетентность будущего учителя : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Самара, 2013. 18 с.
10. Кічук Н. В. Компетентність саморозвитку майбутнього фахівця: особистісно-орієнтовані технології формування у вищій школі. *Науковий вісник Миколаївського державного університету*. 2006. Вип. 12. Т. 1. С. 80–87.
11. Лаптева И. Д. К вопросу о педагогической компетентности. *Педагогическое образование и наука*. 2007. № 4. С. 35–38.
12. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка*. Житомир, 2016. Вип. 11. С. 97–108.
13. Минцберг Г. Требуется управленцы, а не выпускники МВА. Жесткий взгляд на мягкую практику управления и систему подготовки менеджеров. Пер. с англ. Москва : ЗАО Олимп-Бизнес, 2008. 544 с.
14. Практический интеллект / Р.Дж. Стернберг, Дж.Б. Форсайт, Дж. Хедланд. СПб., 2002. 272 с.
15. Сидорчук Н. Г. Порівняльний аналіз понять «компетенція» та «компетентність» як складних психолого-педагогічних феноменів. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Спецвипуск. Вінниця-Київ, 2015. С. 78–81.

16. Селевко Г. К. Компетентности и их классификация. *Народное образование*. 2004. № 4. С. 138–143.

17. Семенов И. Н. Развитие профессионально-знаниевых компетенций как компонентов человеческого капитала учащихся в свете Болонского процесса. *Практична психологія та соціальна робота*. 2010. № 4. С. 1–4.

18. Kravchenko O. L., Borisyuk I. Y., Vakolia Z. M., Tretyak O. M., Mishchenia O. M. Models of introduction of dual professional education. *International Journal of Higher Education*, 2020. № 9(7). P. 94–106.